

איגרת שלא פורסמה שכתב מרן החזון איש למחנך שהיה לו השפעה על רבים

מתוך גנוזים ושו"ת חזון איש חלק ג (עמי סט)

7
"להיזהר שלא ישפיעו דבריהם לנטיה כי דרך התורה כבידה
וגודרת בפני תענוגי החיים. ולכן מן הראוי למעט את הדיבור
בחובות התורה, אך הדיבור ראוי להיות מרנין לב ומשמח
ונוטה על הנעימות ורגשי החיים, כראוי להמשיך לב נעורים
בעבותות אהבה, ולב רצוי ושמח נקל לנהל באורח חיים
למשכיל. וחלילה לגרום עצבות רוח שהוא היסוד של היצר
להתעות את האדם מן המסילה"

L

From the *Chazon Ish*:

One must be careful [when speaking to exhort others to follow the path of the Torah] that his words not produce [in the hearts of the listeners] a subtle feeling or inclination that the path of Torah is difficult or burdensome and blocks a person from being able to enjoy life. Therefore, it is advisable to limit discussion of the obligations of the Torah [upon a person], rather, the words [of the speaker] should be of such a nature that they gladden the heart of the listener and cause it to rejoice, they should be infused with pleasantness and feeling for life, such that they draw close to the hearts of young men with strong cords of love. A heart that feels that acceptance and joy can easily be led and directed to the path of life that befits a person of intelligence and understanding. Under no circumstances should the speaker cause a spirit of sadness, which is the fundamental ingredient used by the evil inclination to cause one to veer from the true path.

מספר אורחות הבית מאת הרב ברגמן נכד הרב שך זצ"ל

מרן הרב שך זצ"ל אמר לרבי ישראל גנס שליט"א:
"כאשר מדברים אתם בפני ציבור, זיכרו תמיד כי
**בכל דור ישנם ענינים אחרים אשר חשיבותם
עליונה, נושאים אחרים הזקוקים תיקון במיוחד
ועליכם לבָרר ולחשוב עם עצמכם תמיד: איזה נושא
הינו בעל החשיבות הרבה ביותר בדור זה עבור
אנשים אלו במעמד מסויים זה."**

**"ובכן בדורינו ישנו ענין מיוחד בו נדרש תיקון
וחיזוק להבדיל מדורות עברו, אם בעבר תפסה
ההשכלה מקום של כבוד בסולם שאיפותיהם של
האנשים, אם הידע והרחבת האופקים היוו אבן
שואבת אשר סחפה אחריה את הטובים והמובחרים
שבעם, הרי שבדורינו – ההשכלה כבר איננה
מענינת איש... בדורינו הרחוב סוחף את בני האדם
לעבר שאיפה אחת ויחידה: "לעשות חיים". לאנשי
הרחוב אין כיום שאיפות, אין להם אידיאולוגיות, אין
להם מחשבות עמוקות, וכל רצונותיהם מתמצים
במשפט אחד: "אכול ושתה כי מחר נמות!" לפיכך**

מאת הגר"י דברי שלום תלמידי מובהק של הגר"ש אלשיך
עח השיבנו יסוד עבודת ימי האלול לתורתך מאת שבת יצחק
לג

ימי המפתח לגדלות - עידוד עצמי

ראינו לסיים הדברים במפתח גדול שיתן לנו את הכח להתמודד ולגדול.

פעם אחת כשישבתי אצלו הגיע עסקן גדול ואמר שרוצה לתת כסף לחזק לימוד אצל אברכים, ואח"כ אצל בחורים בישיבה גדולה, ואח"כ אצל בחורים בישיבה קטנה. והשיב מרן זצ"ל אני חולק עליך בתרתי, א. אתה סבור שצריך להתחיל בכולל אני סבור שצריך להתחיל בישיבה קטנה, ואח"כ ישיבה גדולה, ואח"כ בכולל. ב. אתה סבור שמה שחסר זה חיזוק בלימוד שילמדו יותר אני סבור שמה שחסר זה עידוד, אני רואה בחורים שהולכים לישיבה קטנה אפילו חצי עילויים ועילויים וכעבור חצי שנה או שלושת רבעי שנה אני רואה את הירידה עליהם, אני חושב שאם תכנס לישיבה פלוגית ותשאל את הר"מ אם הוא מכיר את השמות של כל הבחורים תראה שהוא לא מכיר, וא"כ איך בחור יכול לגדול כך,

ולכן תתן כסף לאברכים שיעודדו בחורים שבחור יראה שיש מי שמכיר אותו שחושב עליו שאיכפת לו ממנו. נדהמתי לשמוע את מרן זצ"ל מדבר כך באופן ברור ביותר, ושאלתי, זאת אומרת שהרב אומר לו שיתן כסף לאברכים שיטפחו על השכם של בחורים, ושיזמינו אותם לסעודת שבת לעודד אותם, והשיב: בן בן נכון, בדיוק לזה הכוונה.

בהזדמנות של שיחה היה נשמע ממרן זצ"ל שהוא מתעודד ממה שכתב עליו הלשם בהקדמה - בהיותו כבן שלוש עשרה - כשהיה הוא כותב לפני הלשם את ספרו מפני שכהה מאור עיניו.

בית אברהם

לפניך את גדולה וחוקה וסורפים חומך באש על קדושת ה' ית' וית' ובוה תמבור גוה' וגשמך בידו ית' ותאמר בשכמ' לו בכוונה גדולה. כאלו הוא הרגע שנסמתך יולאה. ומי שלא כיון הפסוק שמע ישראל ובשכמ' לו לריך לחזור ולקרות ויש לו גוגש ע"ז שלא היה נוהר לקרות בפעם הראשון בכוונה. ואת"כ חזון לקבל עליך עול מלות והזר. לומר בשכמ' לו בחשאי שלא ישמע כלל וולת ביוס"כ. והזר לכיון ג"כ בפסוק ואת"כ ובפסו' והיו הדברים. ותכיון ג"כ קודם ק"ש שהתה רולה לקיים מ"ע לקרות שמע :

יג את"כ הכין לעמוד להתפלל שמ"ע ותפלל בלחש ואפי' בר"ה ויוה"כ ותכיון בכל כחך מה דאפשר. והזכרו מאוד לסגור העינים בשעת שמונה עשרה או להתפלל מתוך סידור ולא להסתכל ח"ו בשום מקום. כי המסתכל בשמ"ע במקום אחר חוץ מן הסידור אינה זוכה לראות פני השכינה בשעת מיתתו **ו**לאחר התפלה קודם עשה למען שמך תתפלל בכל יום בלב שלם מה שכל אי לריך לו אם פרנסה או על חולה קים לו בביתו ותתפללו שיהיו כל יונתי חלליכם ירחי ה' ועשי מטתיו ושלח ימוס הגורה משיכם ומפי זרעכם וזרע זרעכם עד עולם. וכל הלטרכות קילטרך לכס תתפללו או וסיליל התכם מקנחת הצריות וסיתן לכס פרנסתכם צריות ובהיתר ובנחת וסיליל התכם מילר הרע ומסנחת הצריות ומחלול השם ועכ"פ לא תשכחו לקבוע תפלה. ואם לא חובלו להתפלל בלשון הקודש תתפללו אפי' בלשון אשכנזי כדי ללאת ידי תפלה דלדעת רמב"ם היא מ"ע דאורייתא ותתפללו סיתן אהבתו ויראתו בלבכם וסיתן לכס בניס ה"ח ולדיקים וייליל התכם מלה"ר ורכילות וגבול פה ודברים בטלים וסיקבע מדות הבטחון באמת בלבכם :

יד ולאחר התפלה מה טוב ונעים אם הוא באפשרי ללמוי תיקף ומיר עכ"פ פ' משניות רק שיהי' הלימוד בנחת ולא במרונה. ואם אפשר ללמוד ג"כ שיעור גמ' וכל המוסר יוספו לו אורך ימים. ועכ"פ אני גוזר בגזירות כבוד אב ללמוד בכל יום ויום תיקף אחר התפלה מעט בטוואה זו והל' שבת הקלר הנקרא זכרו תורת משה עד שיהיה סגור בפיוכם כמעט

**ELIEZER
INSTITUTE**

A project of Priority-1

THE ELUL PROJECT

Ten Ways to Develop and Strengthen Our Loving Relationship with Our Creator

1. Know with certainty, as hinted in the name אלול לי, אני לדודי ודודי לי, I am to my Beloved and my Beloved is to me, as Shlomo Hamelech prophesied, that there will always be a mutual loving relationship between us and our Creator (*Shir Hashirim*).
2. Internalize the definition of love: rejoicing in the qualities of the one we love and in the fulfillment of his desires. Also remember that the root of the word אהבה, love, is הנה, to give. Love is engendered through giving and giving expresses love (*Seforno, Introduction to Shir Hashirim*).
3. Chazal tell us that the rejoicing in a loving relationship with Hashem, is based on three things: rejoicing in His saving us, in His Torah and in fear of Him (*Shir Hashirim Rabbah 1:4*). We should pay attention to Hashem's involvement in every aspect of our lives and to His intervention and help in difficult situations and recognize it as a powerful expression of His love for us and an opportunity to deepen our relationship with Him.
4. Pay careful attention to the meaning of עולם אדון at the beginning of Shacharis and notice the contrast between the grandeur of Hashem and His involvement in all aspects of our lives and our total reliance on Him. This serves as another indication of His love for us and our getting the message. Knowing that such a magnificent Being pays so much attention to our individual needs and we feel so confident relying on Him, we can recognize the special relationship that exists between us.
5. When you recite the words: ברוך אתה ד' אלוהינו מלך העולם, pay close attention to their meaning. Hashem is the source of all blessings, I have a personal relationship with Him (which is hinted by referring to Him as "You") and I am addressing Him directly, He is the Master of all, He is our G-d and tempers all of His judgements of us with mercy and He is the King of the entire universe, yet He finds the time, because of His care and love for us, to attend to each and every need and desire that we have.
6. We can rejoice in our loving relationship with Hashem through the study of His Torah. We see His painstaking concern with providing us endless opportunities to perfect ourselves and thereby earn the great reward and ultimate pleasure that He wants to bestow on us. Additionally, we gain insights into His essence and can better rejoice in His unique qualities. We can more deeply appreciate His love for us when we recognize that the Torah is the blueprint and the purpose for creation, and yet He turned it over to us and relinquished His right to decide matters of Halacha. Rashi, in the beginning of Shir Hashirim, tells us that when we delight in the Torah, we can re-experience, on some level, the mutual loving relationship that we felt at Sinai, when we trusted Him blindly and He expressed the ultimate love by giving us His Torah.
7. We can rejoice in our mutual loving relationship with Hashem, with the fear of losing that relationship, by knowing that if we keep the Mitzvos, the relationship will remain strong. Our fear of Hashem, which helps to strengthen our love for Him, is the fear of losing the loving relationship. (*Orchos Tzadikim, at the end of Shaar Haahava*). He makes it easier by allowing us to feel that we are doing Him a favor when we perform Mitzvos (*Rashi Shir Hashirim 2:16*).
8. Trust is the most significant ingredient in any relationship. If we work on our Bitachon and learn to increase our trust in Hashem, we will come to feel His trustworthiness and forge what the משך חכמה refers to as the ultimate connection to Hashem: (דבקות).
9. Shlomo Hamelech taught us in Shir Hashirim, that the loving relationship between a husband and wife can serve as a model for a loving relationship between the Jew and His Creator. We must work hard to strengthen our marriage relationships and they will help us to develop and strengthen our loving relationship with Hashem.
10. Rashi (*Maseches Shabbos 31*) explains that when Hillel said, "That which to you is hateful do not do to your friend," the Friend is referring to Hashem, and Rashi explains that you know the pain of a friend that lets you down, so don't do that to Hashem. That is to say, keep all of His Mitzvos, which He desires for our own good, and don't disappoint Him. Strengthening all of our human relationships can be a positive example of the dynamic of a relationship with Hashem.

Visit the Priority-1 website: www.priority-1.org for more in depth sources on this topic and to receive a weekly Shir Hashirim email with Chizuk about the love between us and our Creator and an email from the Eliezer Institute, for Chizuk in Bitachon.

Please send in personal Hashgacha Pratis stories to theeliezerinstitute@gmail.com to be disseminated to help inspire others in Bitachon.

Email theeliezerinstitute@gmail.com to join the mailing list for inspiration in Bitachon

Organize a lecture in your shul that will guide you in enhancing your relationship with Hashem.

Sponsored by:

 WESTWOOD
REALTY ASSOCIATES

ישראל עמך אהבת, ולפומת זה תורה ומצות חקים ומשפטים אשר אהבתו למדת בהם נהנה זמם ויללה ובשכנינו ובקומינו נהיה בהם ואפי' נשמח בהם, כי אהבתך אל חסיד ממנו לעולמים ויש צוה כי כוונת אף אהבתו אהבת לא יסיר ממנו לעולמים, וכן בהיפך שפיר לא חסור מלכתו אהבתו לעולם כי כמים פנים אל הפנים, והיינו כי צו ישמח לנו פי צו בשמחתו אהבתו שמח לנו גם צו יתש — ישמחנו ה' כימות עליהנו ואל לניין גואל אמן.

מה שחנני היית דרוש לפ' נצבים תקצ"ד לפי בבהכ"ג הקדושה דצוקערטאנאל.

אתם נלצים היום כלכם לפני ה' אלוקים וגו' לעברך. י"ל דברית הראשון דהי נגד אחר אונס כסה הר כניגית ע"כ מודעה רבה לאוריחא. אך קי"ל דברי מודעה אף אחר שדה סחם והמומר נזרר לאנס השדה שיקח, או ארצי זוזי קמי' שוב בטל המודעה [כ"ב ע"א]. והנה פירש"י לעיל סיפ תבוא ולא נתן לכם. לך לדעת עד היום הזה שבאו לפני מרעיה וסרערו על שמר סת לבי שצטו, ואמר להם מרעיה היום כתיבה לפס לה' אלוקך שהתורה חביבה עליכם ע"ש אי"כ נטלה טענת מודעה. ע"כ מיד באותו היום הביאם צדיק. והנה שנופת הקביה לאבות ה"י מרלונו וחפלו יתש ונצונת ישראל להקביה דבר סיני לא ה"י אלא באורכ, ואף זה גמול כגמול, ע"כ אמר אהם נלצים היום לפני ה' אלוקים אהם מרלוכס והפליכס לעברך צדיק וגו' למען הקים אותך לפס, והוא יהי לך לאלקים כאשר נשפט לאבותיך מרלונו כן אהת השבע לו מרלוך.

במדרש זשים הסוף רשעים ואינם זכית לדיקים יעמוד כל זמן שהקביה מספך בתפשיהם של רשעים אינם זכית לדיקים יעמוד. במדרש ולקחתם לכם ביום הראשון וכי ראשון הוא והלא ע"ז הוא אלא ראשון למשכן עונות וכו' עיין ע"ז [ריש ה' ר"ה], והקשה מג"א כיון דלפי המדרש הלו לא יתפטו בעריה אלא הגדולים מ"ע כי נש"ע בעריה כולם מתענים. וי"ל דדברי המדרש לכאורה תמוהים נהי דקרא אהם שהיום הוא מיוחס ראשון אבל עונות מאן דבר שמי' דלתא ראשון לזכיות. גם ממשיך משל כרוננו, ומהראוי כשהמלך בא למדינה, אז הגדולים יאספו כל בני המדינה ויאמרו להם אחינו המלך הגדול בוא יבוא עד מתי נה"י אחרונים לקבל פני המלך, אהמו כלנו יחד נבוא להשתחוות לפניו ויתרצה ויתפייס כי מלך רחום הוא ומה זה ממשיך משלים שבאים פסקה פסקה, הגדולים לבד והכינונים אח"כ ושאר הפס באחרונה. ומו מאי קאמר מכאן ולהלן חושבנא מאי חושבנא וכי יפלה על דעת שיחזרו וימרודו שנית אחר פייסו אותו ומאי זה חשבון הלא מכאן והלאה כה"י טובים ורע לא נראה עוד. אבל האמת יורה דרכו, כי כתיב ביום הראשון יקחו פרי עץ הדר וגו' ואחז"ל [וי"ר אהור] רמו לדיקים דינונים ורשעים יה"י אגודים יחד ויגיטו אלו על אלו, ואי יה"י אגודים יחד ויגיטו על אלו, ואי יה"י גלוי לפניו יתש שיתאספו כולם וישונו בתשובה שלימה ולא ישונו לכסלה עוד, לא ה"י לריך אחר יה"כ להגן אלו על אלו כי כולם קדושים ובתוכם ה' אפי"כ לא כן יה"י אלא על כרחם שלא לרנוס ילאו תחלה הגדולים ושבו כפול אימה על הכינונים גם הם ילאו ולכסוף ביום הדין הגדול ותעוררו כולם, ומגיד שזה דבר שאינו של קיומא אך מלך רחום הוא ומיט מכפר עון אבל מנקה מהגדולים שישיחו פל דלת הפס בשוכם לכסלותם

לכל ישראל חיקן כן. ונלע"ד דהנה השברים הוא גמחי כחולי המלטער ומספג דיסוריה ותרופה הוא ככוכה על הפער כמ"ש הפוסקים. וה"י זה כי נכפ"ז אפילו לדיקים גמורים ואפי' דהפי"ה כל תפלותיו ובקשותיו בתמי"י אפי' ורוב תהלים שויטעו ה' ממלחמת יב"ר אפי' עבר ה' כל ימיו אינו בטוח עד יומו האחרון חוץ מאברהם יצחק ויעקב ודעיה סוף ימיהם גדליהא ספי"ק דכ"ג, והיינו גמחי כחולי המלטער ומנקה רחמים יושיפנה ה' מלפני הזה וירפאהו מחלי ההוא — אמנם ככל תשובה שכבר נלכד בשחיתתו ועתה מתחרט ושב הוא כוכה על העבר אבל אינו גומח מחליו כי לפי שפה ככש הוא את ילדו ונרשהו מגיו ומתחרט על העבר, כמלא אלו גמחי גמחי בשברים ואלו מתריע"י בתרופה, וכן היה מימות מרעיה ולא יתכן שברים ותרופה כפי"ה כי כבר כתבתי שזה המתחרט וכו' כבר קם מחליו לפי שעה ואיכנו אלא לופק לשפער — אך משכחת תרווייהו כהדי בעריה צפת תוקף הגלות ובי דכפל תשובה ככש ילדו המונעו לעבוד ה' אך מניעות שיעבוד מלכות כי רבה בעריה ולריך תפלה ובקשה שיצורנו ה' מטומאת ארץ העמים גושם ואוירם. והנה אחז"ל [מגילה וי] קסרי וירושלים ישבה שתייהם אל תאמן חרבה שתייהם אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן, ע"כ תיקן ר' אבוא בקסרי דוקא כג"ל והוא נכון ע"ד הפשוט בעוה"י.

מתרצה ברחמים ומתפייס בתחנונים התרלה והתפייס לדור עני כי אין עזר. עדי"מ המלך מתרלה ומרחם שיטלמו לו רק הח"י ולאחר זמן והוא מרחמי המלך, ושוב כבוא הזמן ואין להם לשלם גם את זה, הולכים לחכם אף היודע לסדר כתב תחנונים לעורר רחמי המלך שיפייס פחה עד פטס אחר והמלך כהקדו כתרלה גם פחה צפויסי דברים נחמדים שכתב איש חכם ההוא, אחר זמן החכם ההוא נסע לרנו וחינו וכי מדינה אין להם לשלם ובאו כולם בוכים ומתחננים לא לבד שאין לנו ממך לשלם גם אין עמנו דברי ריטוי ופיוס. ולא מסכן וחכם לפייס חוס לא וחמול כאפס דבר — והנמשל השיית צ"ה וביש הגדול עלה במתשבתו לכבוד העולם במדה"ד ראה שאין העולם מתקיים החפטר עם צרואיו לשתף מדה"ד עם מדה"ה, ועוד קבע זמנו אף בשנה צריה עד יה"כ. והיינו מתרלה ברחמים שנתרלה ע"ד פשר לשתף מדה"ה אמנם שוב אח"כ התפייס עוד בתחנונים שתקנו לנו אכ"י כה"ג וקדמוניו ושלאנו שלוחי לבוים הגונים ותפייס גם ע"י אותן התחנונים. אמנם עתה צפ"ה אפס עלור ועזוב ע"כ אומרים התרלה והתפייס לדור עני כי אין עזר.

כי צו ישמח לנו כי בשם קדשו בטחנו [תהלי ל"ג]. ע"ד אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת, וכו', כי המתפלספים המדעים אומרים כי לא יאות לקרות שמע פתמים בכל יום ולהתפלל ג' פעמים ביום כי ההרגל על לשונו נעשה טבע ואין מרגיש ומסלק יראת ה' ואהבתו עזב יותר ליחד ולהתפלל פ"ח בשנה. והנה הנסיון מעיד בהיפך כי תלמי"ת המתפללי ומיחדים מולאים בכל יום אהבה חדשה ולב בוער בעבודת ה' ובכל יום כאלו היום מקבלה מהר סיני, והקבה לזה כי כמים הפנים אל פנים כן לב אהוב מעורר אהבה גם בלב אהובו שכנגדו, והנה כי כן השי"ת אהוב את ישראל ולגבי דידי לא שייך הרגל וכדומה וכיון שאתה אהבתו המה חדשים לבקרים גם בלבו יולדו חדשות בכל יום. והיינו אהבת עולם בית

(ו) והם רצות אפרים והם אלפי מנשה, אפרים הוא מימין ומנשה הוא משמאל):

ואין עוף אלא תורה שנא' התעף כו'. אמר רבינו שמרישא דקרא אינו מוכח כלל, שפירושו כך אם חסגור עיניך וכו' (וא"כ קאי התעף על העינים ולא על התורה), אלא מסיפא דקרא מוכח דכתיב כגשר יעוף השמים, וזה קאי לתורה שהיא תעוף השמים:

שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' ^{א"ח"ה 1234567} חלקיך כו'. בפסוק זה כלל כל חלקי התורה, "אם שמוע תשמע לקול ה' חלקיך", זו תורה שבכתב, "והאזנת", זו תורה שבעל פה שצריך האזנה שהיא גדולה משמיעה (כמ"ש האזינו השמים מפני שהם מרחוק), "והישר בעיניו תעשה" זו מצות עשה, "ושמרת" זו מצות לא תעשה, שהשמירה אינו אלא מל"ת:

כ"ש שחפשו לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין כו'. מקשים העולם שאין זו סוגית הש"ס בכל מקום שמפרש לו דבר אחר ומפסוק אחר. וי"ל שזה ג"כ מוכח באמת מפסוק ראשון והכי פירושו, "וצני רשף יגביהו עוף", פירוש על מי באין הצני רשף, על מי שיגביהו העוף ממנו דהיינו התורה, ומביא ראיה לזה מקרא אחר ובאמת זה מוכח גם כן מקרא דלעיל:

(ד) דברים ל' י"ב

(ה) ועי' היטב ברש"י ד"ה פשפש, וכבר ביארו בנפש החיים ש"ד פכ"ט, דבכל עבירות באים ח"ו יסורים על אותו אבר שחטא בו, אבל בביטול תורה יתכן שיבאו ח"ו יסורים בכל מקום שבגופו

(ו) אבות ד' י"ג

(ז) בראשית ח' כ"ה

אבל הקב"ה אינו כן כו'. פירוש מפני שהתורה היא צדינו כמו שכתוב⁷ לא צמים היא (לפי שמדת צ"ו חף המוכר שמקבל מעות אעפ"כ ע"כ והקב"ה נתן מחנה ומ"מ שמח ומ"ש נתן בעין יפה נתן היינו מפני שמסתמא קבל הנותן ג"כ ממנו איזה טובה וזה לא שייך בהקב"ה):

יתראה צדיטול תורה. וזה תמוה וכי זה לא נקרא עוף^{חכמה}. אלא הכי פירושו, פשפש ולא מצא ימלא שמחמת ציטול תורה, דהיינו שלא למד, מחמת זה אינו יודע אם יש לו עון כמו שאמרו' שגגת תלמוד עולה זדון: א"ל ואלו. פירוש אפי' יש בהן ציטול תורה וציטול תפלה מ"מ הוי יסורין של אהבה:

ק"ו משן ועין. דהטעם שהעבד יוצא בשן ועין משום שהעבדות צ"ח מכה קללת חס', ושם היה שני דברים, אחת "וירא חס" שהוא בעין, והשני הוא "ויגד לאחיו", שגמר הדיבור הוא בשן, ולכך מן הדין שהעבד יוצא בשן ועין דוקא בתרועייהו, אלא שהקב"ה עושה חסד שהעבד יוצא באחד מהן, ויסורין שממרקין כל גופו על אחת כמה וכמה:

מה מלח ממתקת כו'. לכאורה אין זה דומה שהמלח ממתק, והיסורין אינן אלא ממרקין. ונראה שצמחילה ממרק ואח"כ שז

אחד המחסומים המעכבים בידי המחנכים מלהקנות לתלמידיהם דימוי עצמי חיובי, הוא **מידת האמת**. המחנך חושש מלתת לתלמיד מחמאות שאינם מגיעים לו באמת, כי זה עלול להכניס את התלמיד לדמיונות או לבריחה מן המציאות. אולם רבותינו לימדונו, שלפעמים דוקא ההגזמה בערכו של התלמיד, יש בכוחה לחולל נפלאות.

כתב בפירוש המשניות לרמב"ם (אבות א, י"ב): אמרו, שאהרן ע"ה כשהיה מרגיש באדם שתוכו רע או שהיו מספרים לו שתוכו רע ושבידו עבירה, היה מתחיל לו לשלום והיה מתאהב אליו היה מרבה לספר עמו, והיה האיש ההוא מתבייש בנפשו, ואומר **אוי לי, אילו היה יודע אהרן צפון לבי ורוע מפעלי, לא היה מתיר לעצמו להסתכל בי כל שכן שידבר עמי, ואמנם אני אצלו בחזקת אדם כשר, לכן אני אאמת את דבריו ומחשבתו ואהיה חוזר למוטב**, ונעשה מתלמידיו הלומדים ממנו.

טוב שילד יחשיב עצמו **מעט יותר ממה שהוא באמת**, וזה הדבר היוצר שאיפה ואמביציה להתקדמות. **זכן** מובא בשם **החזו"א** בספר פאר הדור (ח"ב עמ' ש"כ), רגילים לדבר תמיד על חסרונות שבאדם, ולעיתים מעוררים על ידי זה את המידות הרעות, לפעמים אפשר להשפיע על האדם, דוקא **כשמחשיבים אותו ליותר טוב ממה שהוא**, וסיפר שעדיין לא רימה אותו אדם מעולם, אבל הוא נותן לפלוני שיהא סבור כי הצליח להוליכו שולל, ועי"ז הלב משתדל להיות יותר טוב (יסודות ושרשים במשמעת עמ' כו-כז).

רבי שרגא גרוסברד זצ"ל מנכ"ל **החינוך העצמאי**, נסע פעם עם רבינו הרב **שרבמונית**. במהלך הנסיעה, תוך כדי שיחה עם הנהג בעניני יהדות, שאל ר' שרגא את הנהג: "האם אתה שומר שבת?" רבינו, שהאזין לשיחה ושמע את השאלה, הגיב בתמיהה "איזו שאלה זו, וכי שואלים יהודי אם הוא שומר שבת?" כעבור תקופה הזדמן לר' שרגא לנסוע שוב עם אותו נהג מונית. אמר לו הנהג: "תדע לך, אני באמת לא שמרתי שבת, אך כששמעתי את דברי הרב שך, שיהודי - לא צריך לשאול אותו, אם הוא שומר שבת, התביישתי מעצמי והתחלתי לשמור **שבת** (מסורת החינוך עמ' פב).

זהירות מהקניית דימוי עצמי שלילי

על אחת כמה וכמה, שיש להזהר בכל הזהירות שבעולם, שלא להרוס את הדימוי העצמי של התלמיד, דבר הנעשה לפעמים מתוך כוונות טובות, אך תוצאותיו חמורות והרות אסון.

מבואר במסכת אבות (ד, יח): רבי שמעון בן אלעזר אומר וכו' ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו, ופי' במדרש שמואל: שנתקלקל בחטא, כי אתה תחשוב שיבוש ויתחרט, ואולי יתפקר יותר (מובא בזכרון יהושע, עמ' נא).

יש להמנע בכל מחיר, מ"להחתיים" את התלמיד בחסרונות. אין להשמיע ביטויים כמו: "אתה תמיד נכשל, תמיד מפריע". התלמיד עלול להאמין ולהתייאש, ואנו נשתומם מדוע אין לתלמיד כל שאיפה, מבלי לדעת שאנו במו פינו גדענו וקיצצנו את השאיפה, באמרנו לו "אתה תמיד נכשל". (הגה"צ רבי חיים פרידלנדר זצ"ל, מסילות חיים בחינוך עמ' 96).

וכך היה אומר הצדיק רבי אריה לווין זצ"ל: אין בעולם ילדים רעים! יש ילדים אשר מחנניהם הסבירו להם כי רעים המה, וכתוצאה מכך נהיו הם ברבות הימים לרעים באמת... (כזה ראה וחנך).

[1] חשוב להבהיר, כי הנסיון לפרוק עול במטרה להיפטר מנקיפות המצפון, אינו מצליח. אדרבה, נקיפות המצפון ממשיכות לרדוף אחריהם לכל מקום, וביתר שאת. האם מכירים אתם את ה'שבאבניקים' המסתובבים בכל מקום, כשפניהם משדרים זלזול, נהנתנות, ואולי אף הבעת אושר? מתוך היכרות עמם, ניתן לקבוע כי רובם הגדול - כולל אלו שהסירו את הכיפה - מלאים על גדותיהם ביסורי מצפון ותחושת ריקנות, עד כדי איום על שפיות הדעת! וכפי שסיפר אחד מהם שחזר בתשובה: "כאשר הייתי 'שם', אנשים היו שואלים אותי אם אני מאושר בדרכי, והשבתי להם 'כן', אבל עכשיו אני מודה, ששיקרתי עליהם! היה לי שם רע ומר...". ואכן, בסופו של דבר רובם חוזרים במידה זו או אחרת. אבל כמובן, אסור לנו לתת להם להתרסק, רק משום שיש סיכוי שלבסוף הם יחזרו.

[2] מקור לדברים בספר 'מנוחה וקדושה' (שער התורה ח"ב אות כג): דע ששמעתי בשם הגר"א, שכן גם במילי דשמיא, צריך להיות שמח בחלקו. אף שבודאי נכון לחמוד להיות לבו פתוח כפתחו של אולם לתורה, וגם לאמר ולחמוד אימתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, מכל מקום צריך להיות שמח בחלקו שזכה לתורה ולמעשים טובים, כיון שעשה בכל כוחו המוטל עליו.

מתוך ספרו של הרב יחיאל פליסקין, "שתולים בבית השם - דרכי חינוך לאור המציאות בזמננו, בפרט לתלמידים מתמודדים" (הוצאת צוף)